

AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ORMANSIZLAŞMANIN ÖNLENMESİ MEVZUATI ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ STRATEJİK ÇERÇEVESİ

ÖZET

Avrupa Komisyonu, 2023/1115 Sayılı Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü (EUDR) çerçevesinde, AB'nin küresel orman kaybını durdurma taahhüdünü desteklemek ve sürdürülebilir, ormansızlaşmadan arı tedarik zincirlerini teşvik etmek amacıyla bir stratejik işbirliği çerçevesi hazırlamıştır.

Ana Hedefler ve Stratejiler:

- Ormansızlaşma ile Mücadele:** AB, orman kaybını ve bozulmasını durdurmak amacıyla üretici ülkelerle işbirliği yapacak, teknik destek, kapasite geliştirme ve finansal araçlar sunacaktır.
- Tedarik Zinciri Şeffaflığı:** Tedarik zincirlerinin izlenebilirliğini artırarak orman koruma standartları teşvik edilecektir.
- Küçük Üreticilere Destek:** Küçük ölçekli üreticilere teknik eğitim, finansman ve sürdürülebilir tarım uygulamaları konusunda destek sağlanacaktır.
- Çok Paydaşlı Diyalog:** Kamu otoriteleri, özel sektör, yerel topluluklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılacaktır.
- Uluslararası Standartlar ve Regülasyonlar:** Ormansızlaşma ile ilgili yüksek çevresel standartların yaygınlaştırılması için diğer büyük tüketici ülkelerle diyalog yürütülecektir.

Uygulama Araçları:

1. İletişim ve Diyalog

AB, ormansızlaşma ile mücadeleyi küresel işbirliğinin bir parçası olarak ele almak için kapsamlı bir iletişim ve diyalog mekanizması geliştirmiştir:

- Uluslararası Düzey:** AB, G7, G20, OECD, UNFCCC (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi), CBD (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi), FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) ve WTO (Dünya Ticaret Örgütü) gibi uluslararası platformlarda diyaloglarını artıracaktır. Bu çerçevede, ormansızlaşma ile ilgili küresel politikaların uyumlaştırılması ve daha yüksek çevresel standartların benimsenmesi için ortak çalışmalar yapılacaktır.
- Bölgesel ve İkili İşbirlikleri:** Ormansızlaşmanın politika diyaloglarının bir parçası haline getirilmesi için Yeşil Ortaklıklar ve teknik işbirliği projeleri desteklenecektir. AB, serbest ticaret anlaşmaları ve ekonomik ortaklık anlaşmaları kapsamında sürdürülebilirlik konularını ele alarak, hem resmi yetkilileri hem de sivil toplumu sürece dahil edecektir.
- Çok Paydaşlı Platform:** 2020'de başlatılan "Dünyanın Ormanlarını Koruma ve Yeniden Kazanma Çok Paydaşlı Platformu" (*Multi-Stakeholder Platform*), üretici ve

tüketici ülkelerden, sivil toplum kuruluşlarından ve sektör temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu platform, EUDR'nin uygulanmasını desteklemek, izlenebilirlik, küçük ölçekli üreticiler ve diğer konularda iyi uygulamaları paylaşmak için düzenli olarak toplantılar yapacaktır.

2. Özel Girişimler

AB, sürdürülebilirlik hedeflerini desteklemek için belirli girişimlerle daha somut adımlar atmayı hedeflemektedir:

2.1 Team Europe Girişimi (TEI)

AB ve Üye Devletler tarafından başlatılan bu girişim, ormansızlaşmadan ari değer zincirlerine geçişi desteklemek için birkaç operasyonel bileşene sahiptir:

- TEI Merkezi:** Ortak ülkelere ormansızlaşmadan ari değer zincirleri konusunda bilgi sağlamak ve bu ülkelerle iletişim kurmak için bir platform işlevi görmektedir. AB ve Üye Devletler tarafından yürütülen mevcut projeleri, TEI'nin hedefleriyle uyumlu yeni faaliyetlerle koordine eder.
- Sürdürülebilir Tarım ve Orman Ekosistemleri Programı (SAFE):** TEI'nin en önemli unsurlarından biridir. Brezilya, Ekvador, Endonezya ve Zambiya gibi ülkelerde aktif olarak yürütülmektedir. 2024 itibarıyla Vietnam ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti de programa dahil edilecektir. SAFE, küçük üreticilerin sürdürülebilir ve ormansızlaşmadan ari değer zincirlerine geçişine destek sağlar ve üretici ülkelerin AB pazarına erişimini kolaylaştıracak bir ortam oluşturmayı hedefler. Üye Devletlerin katkılarıyla programın daha da genişletilmesi planlanmaktadır.
- Ormansızlaşmadan Ari Değer Zincirleri için Teknik Destek Aracı:** Üretici ülkelere coğrafi konumlandırma, arazi kullanımı haritalama ve izlenebilirlik gibi teknik gereklilikler konusunda uzmanlık sunan esnek ve talebe dayalı bir araçtır. Özellikle küçük üreticilerin dahil edilmesine odaklanır.

2.2 Orman Ortaklıkları (*Forest Partnerships*)

AB'nin Global Gateway Stratejisi kapsamında, orman koruma ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için üretici ülkelerle uzun vadeli ortaklıklar kurulmakta, orman yönetimini geliştirmek ve ormansızlaşmanın durdurulmasını sağlamak için yasallık ve sürdürülebilirlik standartlarına uygun iş modelleri oluşturulmaktadır. AB, Guyana, Honduras, Kongo Cumhuriyeti, Uganda ve Zambiya gibi ülkelerle bu ortaklıkları hayata geçirmiştir.

3. AB'nin Finansal ve Teknik Destek Araçları

AB, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için finansal ve teknik araçları kullanmayı taahhüt etmektedir:

- AB Ormansızlaşma Gözlemevi:** Orman kaybı ve tarımsal ticaretle ilgili bilimsel veriler sağlar. Bu araç, risk değerlendirmesi için bir destek platformudur.
- Avrupa Yatırım Bankası (EIB):** Sürdürülebilir orman yönetimi ve ormansızlaşmadan ari tedarik zincirlerine yatırım yapılması için finansman rehberleri ve destek

programları geliştirir. Örneğin, Fas'ta sürdürülebilir ormancılık için 100 milyon Euro'luk bir kredi sağlanmıştır.

- **Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Programları:** AB, ortak ülkelerle bilgi paylaşımı ve kapasite geliştirme için TAIEX ve Twinning gibi araçlar kullanır.

Bu araçlar, AB'nin sürdürülebilir değer zincirlerini teşvik etme ve ormansızlaşmayı durdurma hedeflerini gerçekleştirmek için uygulanacaktır. Programların başarısı, AB'nin üretici ülkelerle güçlü işbirliği ve teknik destek sağlama taahhüdüne dayanmaktadır.

Ülkelerin Risk Sınıflandırması Karşılaştırma (Benchmarking) Metodolojisi

Belgenin ek bölümünde, EUDR mevzuatı kapsamında ülkelerin risk seviyelerini sınıflandırmak için geliştirdiği **karşılaştırma metodolojisi** tanımlanmaktadır. Bu sistem, ülkeleri düşük, standart veya yüksek risk seviyelerine göre sınıflandırmayı amaçlamaktadır.

Bu sınıflandırma ile, operatörlerin gerekli durum tespit süreçlerinin kolaylaştırılması ve yetkili otoritelerin uygunluğu etkin bir şekilde izlemelerine olanak sağlanması amaçlanmaktadır. Sınıflandırma sistemi bilimsel kanıtlara ve uluslararası kabul görmüş verilere dayanmakta olup, FAO'nun (BM Gıda ve Tarım Örgütü) Küresel Orman Kaynakları Değerlendirmesi temel veri kaynağıdır.

1. Ülke Sınıflandırma Kriterleri

Kantitatif Değerlendirme:

- Ormansızlaşmanın **mutlak** (yıllık kaybedilen orman hektarı) ve **nispi** (yıllık orman örtüsü kaybı yüzdesi) ölçütleri değerlendirilir.
- Küresel ortalamalar dikkate alınarak düşük riskli ülkeler belirlenir. Bu, kaynakların yüksek riskli bölgelerde yoğunlaştırılmasını sağlar.

Kalitatif Değerlendirme:

- Ülkelerin Paris Anlaşması kapsamındaki katkı beyanları, ulusal veya bölgesel yasalar ve veri şeffaflığı gibi unsurlar göz önünde bulundurulur.
- İnsan hakları, yerel toplulukların hakları ve doğal kaynakların korunmasına yönelik mevzuatın uygulanabilirliği incelenir.

2. Dinamik ve Şeffaf Süreç

- Sınıflandırma, düzenli olarak hem kantitatif hem de kalitatif verilerle güncellenir.
- FAO verilerindeki her beş yıllık güncelleme, sınıflandırmanın yeniden gözden geçirilmesini tetikler. İlk gözden geçirme 2026'da planlanmaktadır.

3. Yüksek Riskli Ülkeler

- BM Güvenlik Konseyi veya AB Konseyi tarafından yaptırım uygulanan ülkeler, yüksek riskli olarak sınıflandırılabilir.
- Bu kategorideki ülkelerdeki değer zincirlerinde durum tespiti zorluklarına özel önem verilir.

ORMANSIZLAŞMANIN ÖNLENMESİ ÇOK TARAFLI PLATFORMU TOPLANTISI **BİLGİ NOTU**

Ormansızlaşmanın Önlenmesi Çok Taraflı Platformu'nun (*Multistakeholder Platform for Deforestation*) son toplantısı 6 Aralık 2024 tarihinde düzenlenmiştir. Anılan toplantıda ele alınan hususlara ilişkin özet bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü (European Union Deforestation Regulation-EUDR) son dönem gelişmeler:

- EUDR mevzuatının uygulama süresinin 12 ay ertelenmesi için Komisyon tarafından sunulan teklif yasalama aşamasına gelmiş olup, bu çerçevede mevzuatın uygulama tarihi büyük şirketler için 30 Aralık 2025, küçük ve mikro işletmeler için ise 30 Haziran 2026 olarak belirlenmiştir. Komisyon tarafından yayımlanan uygulama kılavuzu ile Sıkça Sorulan Sorular belgesindeki tarihleri yeni uygulama tarihi dikkate alınarak güncellenecektir.
- EUDR mevzuatının ertelenmesine ilişkin mevzuatta Komisyon tarafından ülkelerin risk kategorilerine göre sınıflandırmasına ilişkin sürecin en geç 30 Haziran 2025 tarihinde tamamlanacağına ilişkin bir taahhüt verilmiştir. Ayrıca, yapılan ilk değerlendirmede ülkelerin çok büyük bir kısmının düşük risk sınıfında tanımlanacağına görüldüğü, kaynakların özellikle yüksek risk sınıfında bulunan ülkelerin ormansızlaşma ile mücadelesine odaklanacağı vurgulanmıştır.
- Ürün kapsamının genişletilmesi ve diğer ağaçlık alanların kapsama dahil edilmesine ilişkin olarak AB içinde ve üçüncü ülkelerde ilgili paydaşlar ile istişare süreci başlatılmıştır. Etki değerlendirme sürecinde seçilmiş olan paydaşların yanı sıra sürece katkı sağlamak isteyen tüm paydaşların görüş verebilmesine ilişkin bir mekanizma üzerinde çalışılmaktadır. Somut veri temelli görüşlerin tamamının görüş vermek için belirlenen son tarihe bakılmaksızın Komisyon tarafından her an dikkate alınacağı ifade edilmiştir.
- Sorulan sorular üzerine ülke mevzuatına uygunluk kapsamının sadece EUDR kapsamı ürünün üretildiği yer ile bağlantılı olacağı dolayısıyla tüm değer zincirini kapsamayacağı, örneğin Sri Lanka'dan tedarik edilen kauçuk ile Türkiye'de üretilen lastikte, kauçuğun Sri Lanka'da ülke mevzuatına uygun üretilmesine ilişkin özen yükümlülüğü aranacağı netleştirilmiştir.

EUDR Bilgi Sistemi:

- EUDR'a dair özen yükümlülüğü beyanına esas verilerin girileceği Elektronik Bilgi Sistemi'ne ilişkin 2024/3084/AB sayılı Komisyon Uygulama Kararı, 6 Aralık 2024 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde¹ yayınlanmıştır. Sisteme ilişkin tüm bilgi ve linklerin yer aldığı Komisyon sayfası aşağıda yer almaktadır.

https://green-business.ec.europa.eu/deforestation-regulation_implementation/information-system-deforestation-regulation_en

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202403084

- Özen yükümlülüğü sorumluluğuna sahip olan ve EUDR kapsamı ürünü AB pazarına arz edecek operatör tarafından söz konusu bilgi sistemine giriş yapılacaktır. **İhracatçılarımızın bu bilgi sistemine veri girişi mümkün değildir.** İhracatçılarımızın AB'deki ithalatçı veya belirlenecek olan yetkili temsilciye, özen yükümlülüğüne esas teşkil eden verileri sağlamaları gerekmektedir. Öte yandan, AB dışında faaliyet gösteren operatörler için veri sistemine giriş ancak gümrük işlemleri yapmak için zorunlu olan Ekonomik Operatör Kayıt Tanımlama Sistemi- EORI numarasına sahip olunması durumunda mümkün olmaktadır.
- İlgili operatör ve tacirler tarafından sisteme girilen verilerin kontrolü için söz konusu sisteme ayrıca gümrük otoriteleri, ulusal yetkili otoriteler ve gerekli durumlarda Avrupa Komisyonu tarafından erişim imkanı bulunmaktadır.
- Ulusal yetkili otoriteler tarafından, EUDR'a aykırı olabilecek ürün grupları ve menşe ülkelerine dair risk sınıflandırması yıllık olarak bilgi sistemine işlenecektir. Bilgi sistemine girişi yapılan veriler sonucunda özen yükümlülüğü beyanına bir risk sınıfı atanacaktır. Bu risk sınıfına dayanarak yetkili otoriteler tarafından denetimler gerçekleştirilecektir. Mevzuatın 16. Maddesi uyarınca yetkili otoritelerce yıllık olarak düşük risk sınıfındaki operatörlerin en az %1'i, standart risk sınıfındaki operatörlerin en az %3'ü ve yüksek risk sınıfındaki operatörlerin en az %9'unun denetlenmesi gerekmektedir.
- Bilgi sisteminde yer alan veriler birleştirilmiş ve anonimleştirilmiş veri setleri formatında kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

EUDR kapsamındaki gelişmelere dair bültene aşağıdaki linkten üye olunması mümkündür.

<https://ec.europa.eu/newsroom/env/user-subscriptions/7236/create>

EUDR uygulamasını kolaylaştırıcı enstrümanlar

Uluslararası Ticaret Merkezi-ITC tarafından EUDR uygulamasını kolaylaştırıcı kılavuzlar ve veri tabanları hazırlanmış olup, aşağıdaki linklerden erişim imkanı bulunmaktadır.

<https://www.intracen.org/news-and-events/news/new-step-by-step-guide-on-eudr>

<https://tradebriefs.intracen.org/2023/11/spotlight>

<https://www.intracen.org/resources/tools/deforestation-free-trade-gateway>

AB Orman Gözlemevi (EU Forest Observatory)

- Ormansızlaşmaya ilişkin veri ve coğrafi konum tespitine yönelik olarak kurulmuş olan dijital platformda ormanlık alanlara dair bilgiler güncel bir şekilde tutulmaktadır. Güncelleme için sağlanacak bilgilere açık olduğu ifade edilmiştir.
- Bu platformda yer alan bilgiler EUDR mevzuatının uygulanmasını kolaylaştırıcı role sahip olup, bu verilerin kullanılması zorunluluk arz etmemektedir.
- Ülkelerin risk sınıflandırılması çalışmasında söz konusu veriler yerine FAO verileri kullanılacaktır.